

Непрерывное обучение, экономическое образование, экономист, принцип, ассоциация, концептуальные задачи, перспектива.

Considered the guiding principles of lifelong learning and their relationship with the process of preparation of economists in the UK.

Lifelong learning, economics, economist, the principle of the association, conceptual tasks perspective.

УДК 159.9: 37.046: 378.09

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

І. Л. Плаксієнко, кандидат хімічних наук, доцент,

І. М. Шупта, кандидат педагогічних наук, доцент,

А. А. Кочерга, кандидат сільсько-господарських наук, доцент

В статті розглядається практичний аспект організації та діяльності психологічної служби Полтавської державної аграрної академії з залученням зацікавлених кафедр та підрозділів академії до реалізації пріоритетних завдань підвищення психологічної культури суб'єкт-суб'єктної взаємодії в ході навчально-виховного процесу у вищій школі.

Навчально-виховний процес, психологічна служба ВНЗ, психологічний супровід, психологічна підтримка, комунікативно-педагогічні тренінги.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні умови розвитку суспільства, а саме загострення конкуренції на ринку праці та зростаюча мобільність виробничих відносин, висувають різноманітні вимоги до молодих людей, які перебувають на порозі майбутньої трудової діяльності. Висококваліфікований фахівець, якого повинна готувати вища школа, – це молода людина, яка не лише володіє необхідним обсягом теоретичних знань та практичних професійних навичок, а має також необхідні професійно значущі особистісні якості, формування яких передбачає високий рівень психологічної культури. Особливо актуальною є проблема пошуку найбільш ефективних форм і методів виховної роботи на основі психологічної науки і практики, які б відповідали як потребам суспільства, так і індивідуальним особливостям особистості сучасного студента [4,5]. Тому інноваційна діяльність педагогічних колективів вищої школи повинна торкатися й організації психологічного супроводу навчально-виховного процесу.

© І. Л. Плаксієнко, І. М. Шупта, А. А. Кочерга, 2014

Студентський вік характеризується багатьма суперечностями, різноманітними фізіологічними й психологічними змінами та кризами. Сучасна студентська молодь переборює ще і соціально-психологічні (між розквітом інтелектуальних і фізичних сил і лімітом часу та економічних можливостей), дидактичні (між прагненням до самостійності у виборі знань і обмеженими формами і методами навчання) та інформаційні (між кількістю інформації і відсутністю достатнього часу на її інтелектуальну переробку) протиріччя. Вікові, особистісні, адаптаційні та соціальні проблеми студентства можуть бути вирішені тільки шляхом психологічного супроводу, який має забезпечити психологічна служба у ВНЗ [7].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Якщо в організації системи надання кваліфікованої психологічної допомоги в загальноосвітніх школах в Україні вже накопичено значний практичний досвід, то практика психологічного супроводу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації тільки набуває розвитку.

Загальні підходи до створення психологічної служби у системі вищої освіти були сформульовані у роботах О. Бондаренка, Л. Долинської, П. Лушина, С.Максименка, Н. Пов'якель, О.Чебікіна, Н.Чепелевої, Ю. Швалба, Т. Яценко та ін. Перспективи і можливості підтримки особистісно-професійного розвитку студентів психологічною службою розглянуті в роботах М. Дворяшиної, Ю. Суховершиної, Л.Темнової. В роботах О. Євдокименко розроблено концепцію психологічного супроводу навчально-виховного процесу у технічних ВНЗ [2,3].

На сьогодні відомі приклади організації виховного процесу у вищих навчальних закладах України, коли до структури психологічної служби входять, наприклад, Центр психологічної адаптації, кімната психологічного розвантаження; психологічна служба активно співпрацює з радами наставників студентських груп, Центрами культурології та організації змістовного дозвілля [8]. Але питання змісту та структури психологічного супроводу освітнього процесу у вищій школі залишають невирішеними до кінця.

Метою дослідження є виявлення окремих аспектів організації психологічного супроводу навчально - виховного процесу у вищій школі для підвищення його ефективності на прикладі вищої аграрної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У відповідності до «Положення про психологічну службу системи освіти України» (наказ Міністерства освіти і науки України №616 від 02.07.2009 року) основними завданнями психологічної служби у вищих навчальних закладах є формування психологічної культури, проведення психолого-педагогічної діагностики та психологічного консультування, розробка і впровадження розвивальних і корекційних програм.

На виконання покладених на психологічну службу завдань в Полтавській державній аграрній академії (ПДАА) організовано плідну співпрацю з Полтавським міським центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та Полтавським осередком Української спілки

психотерапевтів. Психологічна служба ПДАА працює в тісній взаємодії з кафедрами та іншими підрозділами академії, а саме Науково-методичним відділом управління якістю освітньою діяльністю, директоратами інститутів та деканатами, «Центром кар'єри», студентськими радами академії та факультетів, відділом працевлаштування, «Школою куратору», що обумовлено концепцією і комплексним планом виховної роботи ПДАА (табл. 1,2).

Таблиця 1

Напрямки і зміст роботи психологічної служби зі студентами

Зміст роботи зі студентами	Методи і засоби	Виконавці
<i>Психологічна діагностична</i>		
1. Базові психологічні риси-властивості особистості. 2. Глобальні крос-культури та крос-ситуативні риси-властивості особистості. 3. Рис-навички.	Бесіди, анкетування, арттерапія.	Психологічна служба, студентські ради факультетів, «Центр кар'єри», відділ працевлаштування.
<i>Психологічна профілактика</i>		
1.Профілактика правопорушень. 2. Основи здорового способу життя.	Лекції, тренінги, семінари.	Психологічна служба, Полтавський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.
<i>Психологічна корекція та реабілітація</i>		
1.Соціально-психологічна адаптація першокурсників до навчання. 2. Групова психотерапія. 3. Індивідуальна психотерапія.	Арттерапія, позитивна психотерапія, травма терапія.	Психологічна служба, Полтавський осередок УСП.
<i>Психологічна прогностика</i>		
1. Моя Я-концепція. 2.Моя комунікативна поведінка.	Анкетування, тренінги.	Психологічна служба, кафедра менеджменту, «Центр кар'єри», відділ працевлаштування.

Професійний і особистісний розвиток сучасної людини неможливий без знань з практичної та соціальної психології, тому в академії перш за все налагоджено проведення заходів, метою яких є підвищення психологічної культури всіх учасників навчально-виховного процесу. Характер сучасної професійної діяльності вимагає від майбутніх спеціалістів нового мислення, ціннісними установками якого є першочерговість індивідуальності мислення над однодумністю,

навчальних інтересів людини над звичайною навчальною програмою, саморозвитку, самоосвіти над уніфікованим засвоєнням, «передачею» знань.

Основною формою просвітницької роботи є психолого-педагогічні семінари, в яких теоретичний розгляд з актуальних питань педагогіки і психології поєднуються з елементами тренінгу. Тематику обговорення на семінарах «Школи куратора», наприклад, стали такі питання, як «Кризові періоди в житті людини, особливості підліткового віку та переходу до дорослості», «Психолого-педагогічні прийоми супроводження адаптації першокурсників», «Здоров'язберігаючі технології навчання», «Шляхи підвищення мотивації навчання студентів», «Врахування індивідуально-психологічних особливостей особистості студентів в процесі навчання», «Вивчення психологічного портрету групи», «Вирішення міжособистісних конфліктів», «Профілактика хронічної перевтоми» та ін.

У співпраці з міським центром соціальних служб; кафедрою акушерства і гінекології, кафедрою психіатрії, наркології та медичної психології Полтавського медичного інституту психологічна служба ПДАА здійснює просвітницьку роботу серед студентства в напрямку психологічної профілактики з питань здорового способу життя, таких як «Залежність: її причини і прояви», «Тютюнове пекло», «Бережи здоров'я з молоді», «Шляхи виходу з стресових ситуацій».

Таблиця 2

Напрямки та зміст роботи психологічної служби з педагогічним колективом

Зміст роботи з педагогічним колективом	Методи та засоби	Виконавці
<i>Психологічна діагностика</i>		
Психологічні характеристики педагога як особистості	Анкетування, арттерапія.	Психологічна служба, «Школа куратора».
<i>Психологічна просвіта</i>		
1. Психолого-педагогічні прийоми супроводження та прискорення адаптації студентів молодших курсів до навчання в ВНЗ. 2. Вплив психологічних факторів на формування педагогічної майстерності викладачів вищої школи.	Лекції, тренінги, семінари.	Психологічна служба, НМВ управління якістю освітньою діяльністю, кафедра філософії та психології.
<i>Консультативна робота</i>		
1. Консультування 2. Індивідуальна психотерапія 3. Групова психотерапія	Арттерапія, позитивна психотерапія, травматерапія.	Психологічна служба, Полтавський осередок УСП.

Психологічна служба надає методичну і консультативну допомогу кураторам в організації та проведенні тематичних кураторських занять, наприклад, за темами «Основи здорового способу життя», «Моя самооцінка», «Спілкування – це подорож до самого себе», «Правила комунікативної поведінки» та ін. [6].

Другим важливим напрямком роботи психологічної служби є психодіагностика, яка включає проведення спостережень, анкетувань, діагностичних досліджень стосовно визначення індивідуально-особистісних характеристик особистості (темперамент за опитувальником Айзенка, акцентуації характеру за опитувальником Лічко); оцінки комплексу психологічних ресурсів, необхідних для формування розвиненої особистості; психологічних ознак обдарованості та лідерства. В рамках роботи «Школи куратора» психологічна служба проводить психодіагностику психологічних характеристик педагога як особистості (синдром професійного вигорання, рівень тривожності та стреса, рівень емпатичності).

З метою надання допомоги студентству в програмуванні професійного самоусвідомлення та життєвого успіху розпочато проведення психологічно-комунікативного тренінгу для студентів, в межах якого проводиться робота за двома напрямками: «Моя Я-концепція» та «Моя комунікативна поведінка», оскільки соціальна адаптація студентів стосується не лише процесу засвоєння ними норм студентського життя, а і включає їх в систему міжособистісних стосунків.

Така тренінгова робота, до якої залучаються викладачі кафедри філософії і психології та кафедри менеджменту, сприяє розвитку у студентів рівня самокерівництва і саморегуляції; розвиває прагнення до самоактуалізації та потреби в пізнанні, а також формує усвідомлене відношення до майбутньої професії, позитивне ставлення студентів до самого себе, оточуючих і до суспільства в цілому [1].

Перший блок занять з формування позитивної Я-концепції спрямований на стимуляцію усвідомлення своєї професійної направленості, підвищення рівня самооцінки та впевненості в собі і своїх можливостях.

Процеси професійного самовизначення, професійної самоідентифікації особистості на етапі навчання у ВНЗ можуть бути актуалізовані шляхом проведення тренінгу професійної спрямованості. Саме застосування тренінгу професійної спрямованості сприяє створенню образу майбутньої професійної діяльності студентів, ти самим це забезпечує якість підготовки спеціалістів.

Другий блок, який включає:

1) тренінги з вербальних та невербальних методів спілкування, оцінки стилів спілкування, що сприяє оволодінню майбутніми фахівцями саме мистецтвом особистого спілкування;

2) тренінги з методів вирішення конфліктних ситуацій, основною метою яких є навчання адекватним способам ефективного вирішення

конфліктів шляхом осмислення змісту конфліктної ситуації та оптимізації особистої поведінки.

Саме така практична робота в рамках тренінгу має сприяти самоаналізу психологічного стану й поведінки, оволодінню навичками реагування, емоційної та поведінкової саморегуляції в проблемних ситуаціях, що виникають у процесі навчальної діяльності і міжособистісного спілкування.

У співпраці з практичними психологами Полтавського осередку Української спілки психотерапевтів, фахівцями різних напрямків психологічної практики (психоаналіз, сімейна терапія, позитивна психотерапія, трансактний аналіз, травма терапія, арттерапія), налагоджено консультативну роботу психологічної служби для студентів, педагогічного складу та співробітників ПДАА.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування гармонійної особистості, підготовка до самостійного свідомого професійного, соціального та особистого життя - основна мета навчально-виховної діяльності вищої школи, реалізацію якої покладено на ректорат, деканати, психологічну службу, весь педагогічний колектив ВНЗ.

Виховний процес має забезпечувати гідне залучення особистості студентів до дорослого життя, до їх повноцінної соціалізації, успішної професійної адаптації, що відповідатиме зростаючим потребам суспільства.

Організація діяльності психологічної служби, як одної з суттєвих ланок навчально-виховного процесу, спрямована на створення належних психологічних умов навчання студентів та діяльності педагогічного колективу.

Саме узгоджена робота психологічної служби разом з колективами кафедр, відповідними підрозділами ВНЗ може позитивно вплинути на підвищення рівня психологічної культури, мотивацію студентів до навчання у ВНЗ, рівень самореалізації творчих здібностей, самовиховання всіх учасників педагогічної взаємодії, а також забезпечить психічне здоров'я усіх учасників навчально-виховного процесу.

Список літератури

1. Григорьева М. Л. Использование социально-психологического тренинга в учебно-воспитательной работе / М. Л. Григорьева, А. Парктал // Вопросы психологии. – 1999. – №5. – С.7-12.

2. Євдокімова О. О. Психологічна служба у вищій школі: теоретико-методологічні основи і організаційні форми діяльності / О. О. Євдокімова // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: зб. Наукових праць. – К., 2009, – №26 (50). – Ч.1. – С.32-40.

3. Євдокімова О.О. Функціонування психологічної служби ВНЗ як передумова повноцінної професійної підготовки студентів / О. О. Євдокімова

// Наукові записки Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2006, Вип.30. – С.339-350.

4. Марченко С. В. Розвиток особистості студентів в умовах навчання у вищій школі / С. В. Марченко // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2009.-№1. – С.342–346.

5. Маценко Л. М. Діяльність наставника в системі виховної роботи вищого навчального закладу : [моногр.] / Л. М. Маценко. – М. : НАКККиМ, 2010. – 404 с.

6. Овчарова Р. В. Технология практического психолога в образовании : [уч. пособ. для студ. вузов и практик. работ.] / Р. В. Овчарова.– М. : ТЦ «Сфера», 200. – 205 с.

7. Панок В. Г. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційно-методичні аспекти) : [моногр.] / В. Г. Панок, В. Д. Острова. – К.: Освіта України, 2010. – 230 с.

8. Радкович Л. А. Актуальні проблеми виховання студентської молоді в системі вищої технічної освіти / Л. А. Радкович //Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2009. –№1. – С.313-317.

В статье рассматривается практический аспект организации и деятельности психологической службы Полтавской государственной аграрной академии с привлечением заинтересованных кафедр и подразделений академии в реализации приоритетных задач повышения психологической культуры субъект-субъектной взаимодействия в ходе учебно-воспитательного процесса в высшей школе.

Учебно-воспитательный процесс, психологическая служба вуза, психологическое сопровождение, психологическая поддержка, коммуникативно-педагогические тренинги.

The article deals with the practical aspect of the organization and activities of the psychological service of Poltava State Agrarian Academy with the involvement of interested departments and divisions of the academy in the implementation of the priority tasks of increasing psychological culture of subject-subject interaction in the educational process in high school.

The educational process, the psychological service of the university, psychological support, psychological support, communicative and pedagogical training.